

1-Казус

15 ёшли У. велосипедда кетаётиб, йўлни кесиб ўтаётган В.нинг бошидан мўйнали телпагини юлиб олиб қочди. Бунн мотоциклда кетаётган Ф. кўриб қолиб уни ушламоқчи бўлди. У.га етиб онгли равишда мотоцикл билан уриб юборди ва ўртача оғирликда тан жароҳати етказади.

Терговчи Ф.нинг ҳаракатини ЖКнинг 105-моддаси 1-қисмини, яъни қасддан ўртача оғирликдаги шикаст етказиш деб квалификация қилди.

Ҳимоячи эса, Ф.га нисбатан ЖКнинг 39-моддасини қўллаб, жиноий жавобгар бўлмаслиги лозимлигини таъкидлади.

ТАҲЛИЛ

Биринчи навбатда 15 ёшли У.нинг ҳаракатига баҳо беришимиз керак. У.ни очикчасига В.нинг ҳаёт ва соғлиқ учун хавфли бўлмаган ҳаракат ишлатиб бошидан мўйнали телпагини юлиб олиб қочди. Жиноят кодексининг 166-моддаси биринчи қисмидаги талончилик жиноятини содир этди.

166-модда. Талончилик - Талончилик, яъни ўзганинг мулкини очикдан-очик талон-торож қилиш.

Объекти - ўзганинг мол-мулкини муҳофаза қилишга қаратилган иштимой муосабатлар ва шу мулкка бўлган мулк ҳуқуқи.

Предмети- мўйнали телпак.

Объектив томони- ижтимой ҳафли қилмиш, ўзганинг мулкини очикдан очик талон тарож қилиш. Талончилик.

Субъекти- 15 ёшли У. Исмли шахс. ЖК 17-моддасига биноан субъект бўла олади.

17-модда. Жисмоний шахсларнинг жавобгарлиги

Жиноят содир этгунга қадар ўн олти ёшга тўлган, ақли расо жисмоний шахслар жавобгарликка тортиладилар.

Жиноят содир этгунга қадар ўн уч ёшга тўлган шахслар жавобгарликни оғирлаштирадиган ҳолатларда қасддан одам ўлдирганликлари (97-модданинг иккинчи қисми) учунгина жавобгарликка тортиладилар.

Жиноят содир этгунга қадар ўн тўрт ёшга тўлган шахслар ушбу Кодекс 97-моддасининг биринчи қисми, 98, 104 — 106, 118, 119, 137, 164 — **166**, 169-моддалари, 173-моддасининг иккинчи ва учинчи қисмлари, 220, 222, 247, 252, 263, 267, 271-моддалари, 277-моддасининг иккинчи ва учинчи қисмларида назарда тутилган жиноятлар учун жавобгарликка тортиладилар.

Субъектив томони- қасдан ғаразли мақсадда мўйнали телпакни қўлга киритиш.

25-модда. Жиноятга тайёргарлик кўриш ва жиноят содир этишга суиқасд қилиш.

Шахснинг қасддан қилинадиган жиноятни содир этиш ёки яшириш учун шарт-шароит яратувчи қилмиши ўзига боғлиқ бўлмаган ҳолатларга кўра содир этилиши бошлангунга қадар тўхтатилган бўлса, бундай қилмиш жиноятга тайёргарлик кўриш деб топилади.

Қасддан содир этиладиган жиноят бошланиб, шахсга боғлиқ бўлмаган ҳолатларга кўра охирига етказилмаган бўлса, жиноят содир этишга суиқасд деб топилади.

Ф.нинг ҳаракати сабабли ушбу жиноят тугалланмаганлиги учун жиноят содир этишга суиқасд дейишимиз мумкин.

Жиноятнинг барча белгилари мавжудлиги сабабли 15 ёшли У.ни айбдор деб топиб, У.нинг меҳнатга қобилиятли экани номалумлиги сабабли Жиноят кодекси 48¹-моддаси Озодликни чеклаш жазосини қўллашимиз мумкин.

Иккинчи асосий масала Ф.нинг хатти-ҳаракатига баҳо берсак. Терговчи Ф.нинг ҳаракатини ЖКнинг 105-моддаси 1-қисмини, яъни қасддан ўртача оғирликдаги шикаст етказиш деб квалификация қилди. Бу ҳолатни таҳлил қилсак. Мотоциклда кетаётган Ф. велосипедда кетаётган У.га етиб онгли равишда мотоцикл билан уриб юборди ва ўртача оғирликда тан жароҳати етказди.

105-модда. Қасддан баданга ўртача оғир шикаст етказиш

Содир этилаётган пайтда ҳаёт учун хавfli бўлмаган ва ушбу Кодекснинг 104-моддасида назарда тутилган оқибатларга олиб келмаган, лекин соғлиқнинг узоқ вақт, яъни камида йигирма бир кун, аммо тўрт ойдан кўп бўлмаган даврда ёмонлашувига ёки умумий меҳнат қобилятининг ўн фоизидан ўттиз уч фоизигача йўқолишига сабаб бўлган қасддан баданга ўртача оғир шикаст етказиш.

Объекти – У.нинг соғлиги дахлсизлигини таъминловчи ижтимоий муносабат.

Объектив томони- Баданга ўртача оғир шикаст етказиш. Мотоцикл ёрдамида.

Субъекти- Ф.исмли шахс.

Субъектив томони- Қасдан.

Бунда терговчи субъектив томонининг қўшимча белгисига мотив ва мақсадига этибор бериши керак. Мақсад ижтимоий хавfli қилмиш содир этган шахсни ушлаш бўлган. Бу эса ўз навбатида Жиноят Кодексининг 39-моддаси би билан жиноят деб топилмаслигига асос бўлади.

3. Учинчи ҳолат бўйича Ҳимоячи Ф.га нисбатан Жиноят Кодексининг 39-моддасини қўллаб, жиноий жавобгар бўлмаслиги лозимлигини таъкидлаган.

39-модда. Ижтимоий хавfli қилмиш содир этган шахсни ушлаш вақтида зарар етказиш.

Ижтимоий хавfli қилмиш содир этган шахсни ҳокимият органларига топшириш мақсадида ушлаш вақтида унга зарар етказиш, агар уни ушлаш учун зарур бўлган чораларнинг чегарасидан четга чиқилмаган бўлса, жиноят деб топилмайди.

Ушлаш воситалари ва усулларига, қилмишнинг ҳамда уни содир этган шахснинг хавfliлик даражасига, шунингдек ушлаш шароитига бутунлай мос келмайдиган, ушлаш зарурати тақозо этмаган ҳолда ушланаётган шахсга

қасддан зарар етказиш ушлаш чоралари чегарасидан четга чиқиш деб топилади.

Ижтимоий хавфли қилмишни содир этган шахсни ушлаш вақтида унга етказилган зарарнинг қонунийлигини баҳолашда, қилмишни содир этган шахснинг ушланишдан қочиш мақсадида қилган ҳаракатлари, ушловчининг кучи ва имкониятлари, руҳий ҳолати ва ушлаш билан боғлиқ бўлган бошқа ҳолатлар ҳисобга олинади.

Махсус ваколатли шахслар билан бир қаторда жабрланувчи ва бошқа фуқаролар ҳам ижтимоий хавфли қилмишни содир этган шахсни ушлаш ҳуқуқига эгадирлар.

Бунда химоячи Ф.га ушбу модданинг тўртинчи бандига мувофиқ ижтимоий хавфли қилмишни содир этган шахсни ушлаш ҳуқуқига эга эканлигини ва уни ушлаш учун зарур бўлган чораларнинг чегарасидан четга чиқилмаганлигини инобатга олиб жиноят деб топилмайди деган хулосага келган бўлиши мумкин. Аммо Жиноят кодекси 39-модданинг 2,3 бандида кўрсатилган ҳолатларниҳам инобатга олиш керак, ижтимоий хавфли қилмишни содир этган шахсни ушлаш воситаси ва усулигаҳам этибор бериш керак, велосипет ҳаракати, тезлиги, кучи ва 15 ёшли бола томонидан бошқарилаётганини ҳисобга олиб, унга қарши вояга етган шахс, (транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқини берувчи гувоҳнома 18 ёшдан берилишини инобатга олиб), мотоциклда ҳаракатлангани, унга зарар етказмасдан ушлаш имкони бор бўла туриб уни онгли равишда уриб юборди. Шунинг ўзихам бу ҳаракатни ушлаш чоралари чегарасидан четга чиқиш деб топилишига асос бўлиши мумкин. Қолаверса етказилган зарар олди олинган зарардан кўп бўлмаслиги керак, мўйнали телпагнинг бахоси ўртача бир миллион деб олсак, соғлиқнинг узоқ вақт, яъни камида йигирма бир кун, аммо тўрт ойдан кўп бўлмаган даврда ёмонлашувига ёки умумий меҳнат қобилиятининг ўн фоизидан ўттиз уч фоизигача йўқолишига сабаб бўлган қасддан баданга ўртача оғир шикаст етказиш ҳисобланади. Мўйнали телпаг билан инсон саломатлиги ўртасидаги тафовутнинг ўзихам Ф.нинг ҳаракатини Ижтимоий

хавфли қилмиш содир этган шахсни ушлашнинг зарур чоралари чегарасидан четга чиққанлигини кўрсатади.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2007 йил 27 июндаги 6-сонли «Баданга қасддан шикаст етказишга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида»ги қарорининг 23-бандида: Судларга тушунтирилсинки, кучли рухий хаяжонланиш ҳолатида, зарурий мудофаа ёки **ижтимоий хавфли қилмиш содир этган шахсни ушлаш чоралари чегарасидан четга чиқиб**, баданга қасддан оғир **ёки ўртача оғир шикаст етказиш**, ҳатто ЖК 104-моддаси учинчи қисмида кўрсатилган айбни оғирлаштирувчи белгилар мавжуд бўлган тақдирда ҳам тегишлича ЖК 104, 105-моддаси билан квалификация қилиниши мумкин эмас. Бундай ҳаракатлар, жумладан, улар эҳтиётсизлик орқасида ўлимга сабаб бўлган ҳолда ҳам тегишлича ЖК 106, 107, 108-моддалари билан квалификация қилиниши лозим.

Бундан кўринадики терговчи ва ҳимоячи ҳаракатларида, чиқарган хулосаларида хато ва камчиликлар мавжуд.

ХУЛОСА.

Ф.нинг ҳаракатини Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодекси 39-моддаси 2 ва 3 бандига мувофиқ ижтимоий хавфли қилмиш содир этган шахсни ушлаш чоралари чегарасидан четга чиқан деб топиб, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2007 йил 27 июндаги 6-сонли «Баданга қасддан шикаст етказишга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида»ги қарорининг 23-бандини ҳисобга олиб Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодекси 108-моддаси билан квалификация қилиш лозим.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодекси 108-модда. Ижтимоий хавфли қилмиш содир этган шахсни ушлашнинг зарур чоралари чегарасидан четга чиқиб, баданга қасддан оғир шикаст етказиш.

Ижтимоий хавфли қилмиш содир этган шахсни ушлашнинг зарур чоралари чегарасидан четга чиқиб, баданга қасддан оғир шикаст етказиш-базавий ҳисоблаш миқдорининг йигирма беш бараваридан эллик

бараваригача миқдорда жарима ёки уч юз соатгача мажбурий жамоат ишлари ёхуд икки йилгача ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланади.

ҚАРОР

Суд юқоридагиларни инобатга олиб Ф.ни Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодекси 108-моддаси билан айбдор деб топиб, базавий ҳисоблаш миқдорининг эллик баравари миқдорда жарима тайинлансин.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛА:

1. Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодекси.
2. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2007 йил 27 июндаги 6-сонли «Баданга қасддан шикаст етказишга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида»ги қарори.
3. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига шарҳ. Махсус қисм. Рустамбоев М.Х. 2016.
4. Ўзбекистон Республикаси Жиноят Ҳуқуқи Курси. Рустамбоев М.Х. 2018.